

22. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΜΥΚΗΝΩΝ

Ἡ ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν μου γενομένη ἐφέτος ἀνασκαφή ἐν Μυκῆναις διήρκεσεν ἀπὸ τῆς 6ης Ἰουλίου μέχρι τῆς 8ης Αὐγούστου. Εἰς ταύτην εἵχομεν τὴν πολῦτιμον συμβολὴν τῆς ὑπὸ τὸν κ. Ε. Στίκαν, Ὑπηρεσίας Ἀνασθηλώσεως, ἄνευ τῆς ὁποίας θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχουν οἱ σκοποὶ τῆς. Σκοπὸν δὲ ἐθέσαμεν τὴν συνέχισιν τῆς ἐρεῦνης τῶν τειχῶν καὶ τῶν πυλῶν τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηναίων καὶ τῶν ἐκ τῶν πυλῶν πρὸς τὸ ἀνάκτορον ἀνόδων. Εἰς τὴν ἀνασκαφὴν μετέσχε καὶ ὁ κ. Σπ. Ἰακωβίδης, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλονται πολλαὶ εὐχαριστίαι¹.

Μὲ τὴν βοήθειαν τῶν συνεργείων τῆς ἀνασθηλώσεως ἐγένοντο ἐγκάρσiai τομαί, μέχρι τοῦ βράχου, εἰς τρία διάφορα μέρη τοῦ Βορείου Κυκλωπείου τείχους. Αἱ τομαὶ αὗται ἐπέτρεψαν τὴν πλήρη μελέτην τῆς τοιχοδομίας τοῦ τείχους καὶ τοῦ «γεμίματος», διὰ τοῦ ὁποίου ἐπληροῦτο τὸ μεταξὺ τῶν ἐξωτερικῶν ὄψεων τοῦ τείχους κενόν (πίν. 121). Ἡ προσωρινὴ ἀφαίρεσις τῶν λίθων τοῦ «γεμίματος» ἀπέδωκε πολλὰ ὄστρακα, τὰ ὁποῖα ἐλπίζεται ὅτι θὰ ἐπιτρέψουν τὴν ὀριστικὴν καὶ ἀκριβῆ χρονολόγησιν τοῦ Βορείου Κυκλωπείου τείχους. Τὰ χαρακτηριστικώτερα γραπτὰ ὄστρακα τοῦ «γεμίματος» ἀνάγονται εἰς τὸ τέλος τῆς ΥΕ ΙΙΑ περιόδου, φαίνεται δ' ὅτι εἰς τὴν περίοδον ἐκείνην πρέπει νὰ ἀναχθῆ ἡ ἀνίδρυσις τοῦ τείχους².

Μὲ τὴν βοήθειαν τῶν συνεργείων τῆς ἀνασθηλώσεως ἤρουνήθη καὶ ἡ ἐκ τῆς Πύλης τῶν Λεόντων πρὸς τὸ ἀνάκτορον φέρουσα ἐπικλινῆς ἀνοδος (Ramp). Ὡς γνωστόν, ἡ ἀνοδος αὕτη ἤρουνήθη προηγουμένως ὑπὸ τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ καὶ τοῦ WACE, μέρος δ' αὐτῆς κατεστράφη ὑπὸ τῆς τάφρου τῆς σκαφείσης ὑπὸ τοῦ SCHLIEMANN τὸ 1876. Ἡ ἐρευνά μας ἐπεβεβαίωσε τὰ πορίσματα τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ καὶ τοῦ WACE, προὐχώρησεν ὁμως πέραν τῶν ὁρίων τῆς προγενεστέρας μελέτης. Ἀμέσως κάτωθεν τοῦ σημερινοῦ λιθοστρώτου τῆς ἀνόδου ἀπεκαλύφθη στρῶμα χώματος, μέσου πάχους 0.30 μ. περίπου, καὶ ἀμέσως ὑπ' αὐτὸ τὸ ἐξ ὀγκολίθων

¹ Εὐχαριστίαι ἐπίσης ὀφείλονται εἰς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸν Γενικὸν τῆς Γραμματεῖα συνάδελφον κ. Ἄ. Ὀρλάνδον διὰ τὴν παροχὴν τῆς ἀδείας καὶ τῶν μέσων διὰ τὴν ἀνασκαφὴν.

² Δὲν δίδομεν ἀπόλυτον χρονολογίαν διότι, ὡς γνωστόν, τὸ τέλος τῆς ΥΕ ΙΙΑ περιόδου, ὡς ὠρίσθη ὑπὸ τοῦ FURUMARK καὶ ὡς ἐγένετο δεκτὸν ὑπὸ πάντων τῶν ἀρχαιολόγων, διεμφισβητήθη ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ALAN WACE. Ὅρα καὶ Γ. Ε. ΜΥΛΩΝΑΝ, *Ancient Mycenae*, σ. 34 ἐξ., AE 1958, σ. 207. A. WACE, *BSA* 48, 1953, σ. 15.

«γέμισμα», τὸ ὁποῖον συνηγήθη καὶ πέρυσιν. Εἰς τὴν ἐξετασθεῖσαν περιοχὴν τῆς ἀνόδου τὸ «γέμισμα» ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ἐπαλλήλων σειρῶν ὀγκολίθων (πίν. 122α, Α), ἀρκετοὶ τῶν ὁποίων ἐξήχθησαν, διανοιχθέντος οὕτω χώρου 3×5.50 μέτρων. Ἀπεδείχθη ὅτι κάτωθεν τοῦ ἐξ ὀγκολίθων «γέμισματος» ὑπάρχουν δύο ἀρχαιότεραι ἐπικείμεναι τεχνηταὶ ἀνοδοὶ ἢ δρόμοι (πίν. 122α, Β, Γ) ὑπ' αὐτοὺς δὲ ἡ ἀρχικὴ, φυσικὴ πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου ἀνοδος. Οἱ δρόμοι ἀνάγονται εἰς τὴν ΥἼΕ ΙΙΙ ἐποχὴν, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν εἰς αὐτοὺς εὐρεθέντων ὀστράκων, ἐν ᾧ ἡ ἀρχικὴ φυσικὴ ἀνάβασις φαίνεται ὅτι ἦτο ἐν χρῆσει ἀπὸ τῆς Μεσοελλαδικῆς ἐποχῆς. Τὸ σπουδαιότερον πόρισμα τῆς ἐρεύνης εἶναι ὅτι οἱ ἀρχαιότεροι Μυκηναϊκοὶ δρόμοι ἔχουν κλίσιν καὶ κατεύθυνσιν ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν, δηλαδὴ ἔχουν κατεύθυνσιν ἀντίθετον ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ τὸ διασωθὲν καὶ γνωστὸν Ramp. Τοῦτο ὑποδεικνύει ὅτι οἱ ἀρχαιότεροι Μυκηναϊκοὶ δρόμοι δὲν ἤρχιζον ἀπὸ τὴν Πύλῃν τῶν Λεόντων, ἀλλ' ἔφερον εἰς προγενεστέραν πύλῃν, τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὡς ὑπάρξασαν εἰς τὴν πρὸς τὸν Χάβον προέκτασιν τοῦ σκέλους τοῦ Βορείου Κυκλωπεῖου τείχους¹. Οἱ Μυκηναϊκοὶ αὐτοὶ δρόμοι φαίνεται ὅτι ἤρχοντο ἀπὸ τὴν ἀνωθεν τοῦ τάφου τῆς Κλυταιμῆστρας κατεύθυνσιν, παρέκαμπτον τὴν δυτικὴν καὶ τὴν νοτιᾶν πλευρὰν τοῦ Κύκλου Α διὰ νὰ καταλήξουν εἰς τὴν πύλῃν τοῦ Βορείου τείχους, ἡ ὁποία προῦπήρξε τῆς Πύλης τῶν Λεόντων. Ὀλίγα σχετικῶς ὄστρακα εὐρέθησαν εἰς ὄλας τὰς στρώσεις, ἐλπίζεται δ' ὅτι ἡ μελέτη των θὰ ὀρίσῃ μὲ μεγαλυτέραν ἀκρίβειαν τὰ χρονολογικὰ ὄρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων πρέπει νὰ τεθοῦν αἱ ἀποκαλυφθεῖσαι διάφοροι ἀνοδοὶ. Μὲ τὴν βοήθειαν τῶν συνεργείων τῆς ἀναστηλώσεως καὶ πάλιν οἱ ὀγκολίθοι τοῦ «γέμισματος» ἐτέθησαν εἰς τὴν θέσιν των καὶ ἀποκατεστάθη οὕτω τὸ ἐπιφανειακὸν λιθόστρωμα. Τοῦτο ὅμως ἐγένετο, ἀφ' οὗ ἡ γενομένη τομὴ ἀφέθη ἐπ' ἀρκετὸν ὡς ἀνεσκάφη διὰ νὰ μελετηθῇ ὑπὸ τῶν συναδέλφων, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὸν καιρὸν νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν ἀνασκαφὴν.

Ἡρευνήσαμεν ἐπίσης καὶ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ πύργου τῆς Πύλης τῶν Λεόντων καὶ ἀπεκαλύψαμεν πλήρως τὴν θεμελιώσιν των (πίν. 122β). Ἡ ἔρευνα αὕτη μᾶς ἐπέτρεψε νὰ ἐπιβεβαιώσωμεν τὴν χρῆσιν ἀσπροχώματος κατὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν κατωτάτων δόμων καὶ νὰ ἀποκαλύψωμεν δύο τοῦλάχιστον ἐπαλλήλους στρώσεις, δημιουργηθείσας ὑπὸ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ τείχους. Ἐπίσης ἐξηκριβώθη ὅτι κατὰ τοὺς Ἑλληνιστικοὺς χρόνους ἡ πρὸς τὴν Πύλῃν τῶν Λεόντων πρόσβασις διεσκευάσθη ἐκ νέου καὶ ριζικῶς. Ἐνδειξὴν ἴσης χρήσεως μηχανικῶν μέσων διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ τείχους παρέχει ἐλλειψοειδῆς, πλακωτὸς τιτανόλιθος, τοποθετημένος εἰς τὸν βράχον καὶ εἰς ἀπόστασιν 0.70 μ.

¹ Τὴν ὑπαρξίν τοῦ σκέλους τούτου τοῦ περιβόλου ὑπέθεσεν ὁ ΤΕΟΝΤΑΣ, Μυκῆναι καὶ μυκηναῖος πολιτισμός, σ. 109, ἀπέρριψεν ὅμως ὁ WACE, BSA 25, 1921-1923, σ. 62. Ὅρα καὶ ΜΥΛΩΝΑΝ, Ancient Mycenae, σ. 35 ἐξ.

περίπου από τῆς πλευρᾶς τοῦ πύργου. Ἴσως ὁ λίθος οὗτος ἐχρησίμευσεν ὡς βᾶσις δοκοῦ χρησίμου διὰ τὴν ἄρσιν βαρῶν ἢ μᾶλλον διὰ τὴν στερεώσιν ἰκριώματος (σκαλωσιᾶς) ἢ καὶ ἀπλῆς τραπέζης (μπάνκου) τεχνιτῶν. Ἡ ἔρευνα τῆς πλευρᾶς τοῦ πύργου ἐπέτρεψε τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Σπ. Ἰακωβίδη συμπλήρωσιν τῶν ἀρχιτεκτονικῶν σχεδίων τῆς Πύλης τῶν Λεόντων.

Μικρός, ἄσκαπτος χῶρος, πλάτους περίπου 0.75 μ., κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ δυτικοῦ κροκαλοπαγοῦς τοίχου τῆς αὐτῆς τῆς Πύλης τῶν Λεόντων ἐξετάσθη μετὰ προσοχῆς. Μόλις 0.06 μ. κάτωθεν τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τοῦ δρόμου ἀνευρέθη ἡ στρώσις τοῦ Μυκηναϊκοῦ δρόμου, ὁ ὁποῖος ἔφερεν ἀπὸ τὴν Πύλην τῶν Λεόντων πρὸς τὴν ἐπικλινῆ ἄνοδον (Ramp). Εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνωτάτου στρώματος τοῦ δρόμου ἐχρησιμοποιήθη ἡ λατύπη (πελεκουδία) ἢ προελθοῦσα ἀπὸ τὴν τελικὴν κατεργασίαν τῶν ὀγκολίθων τοῦ τοίχου καὶ τῶν παραστάδων τῆς Πύλης, ἀποδεικνύουσα τὸ σύγχρονον τοῦ δρόμου καὶ τῆς Πύλης τῶν Λεόντων. Τὰ ἔστρακα καὶ δύο τμήματα γυναικείων Μυκηναϊκῶν εἰδωλίων, τὰ εὑρεθέντα εἰς τὸ στρώμα τοῦ δρόμου, τὸν ἀνάγουν εἰς τοὺς μέσους χρόνους τῆς ΥΕ ΠΙΒ περιόδου. Ἐπίσης κατέστη φανερόν ὅτι τὸ «Stratum I» τοῦ ἀειμνήστου ALAN WACE τοῦ κλιμακοστασίου εἶναι σύγχρονον πρὸς τὸ στρώμα τοῦ δρόμου¹.

Ἦδη τὸ 1895 ὁ ἀειμνήστος διδάσκαλος ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΟΥΝΤΑΣ ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἀνατολικὴ ἄκρα τοῦ διασωζομένου περιβόλου τῆς μυκηναϊκῆς ἀκροπόλεως ἦτο μεταγενεστέρα προσθήκη καὶ ὥρισε τὸ σημεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἤρχιζεν ἡ προσθήκη αὐτὴ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ Νοτίου Κυκλωπείου τείχους². Τὸ ἀρχαιότερον ἀνατολικὸν σκέλος τοῦ περιβόλου δὲν εἶχε μέχρι τοῦδε ἀποκαλυφθῆ, συνήθως δὲ εἰς τὰ σχέδια ἐδηλοῦτο διὰ λεπτῆς εὐθείας γραμμῆς διηκούσης ἀπὸ τοῦ Νοτίου πρὸς τὸ Βόρειον Κυκλώπειον εἶχος. Τὴν ἀποκατάστασιν ταύτην τῆς γραμμῆς τοῦ ἀνατολικοῦ τείχους φαίνεται ὅτι ἐπηρεάσεν ὁ Κυκλώπειος τοῖχος ὁ διασωθεὶς παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς «Περσεΐας Κρήνης»³.

Ἡ ἔρευνά μας κατὰ τὴν περιοχὴν αὐτὴν ἔφερεν εἰς φῶς τὰ διασωθέντα λείψανα τοῦ ἀρχικοῦ Ἀνατολικοῦ Κυκλωπείου τείχους, καθορίζοντα σαφῶς τὴν γραμμὴν του, ἡ ὁποία δὲν εἶναι εὐθεῖα, ἀλλὰ κυρτοῦται σημαντικῶς, ἀκολουθοῦσα τὴν διαμόρφωσιν τοῦ βράχου. Ἐπίσης ἀπεκάλυψε τὴν κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν τοῦ Βορείου Κυκλωπείου τείχους καμπὴν πρὸς Ἀνατολάς (πίν. 123α), τὴν σχηματίζουσαν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν βόρειον ἀφετηρίαν τοῦ ἀρχικοῦ Ἀνατολικοῦ σκέλους, ὡς καὶ τὴν τομὴν τοῦ κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν ὄψιν τὴν γενομένην κατὰ τὴν προσκόλλησιν τῆς ἀνατολικῆς προσθήκης. Δευτερεύον ἀποτέλεσμα

¹ BSA 25, 1921-1923, σ. 20 κ.ἐξ.

² Χρ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ, JdI 10, 1895, σ. 143 ἐξ.

³ Ὅρα καὶ WACE, Mycenae, εἰκ. 19.

τῆς ἐρεῦνης τοῦ τομέως τούτου ἦτο ἡ ἀπόδειξις ὅτι ὁ παρά τὴν «Περσεϊαν Κρήνην» τοῖχος δὲν ἀνήκει εἰς τὸ Ἐνατολικὸν Κυκλώπειον τεῖχος, ἀλλ' εἶναι ἀπλοῦς ἀναλημματικὸς τοῖχος, ἰδρυθεὶς μετὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ὑπογείου Κρήνης διὰ τὴν προφυλάξῃ τὴν εἴσοδόν της ἀπὸ τὰ ὄμβρια ὕδατα καὶ τὰ κατολισθαίνοντα χῶματα. Τὰ ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ ἀναλημματικοῦ τοῖχου πολυάριθμα ὄστρακα φαίνεται ὅτι ἀνάγονται εἰς τὴν μεταβατικὴν περίοδον ἀπὸ τῆς ΥΕ ΠΙΒ πρὸς τὴν ΥΕ ΠΙΓ περίοδον.

Πρέπει νὰ τονισθῇ ἰδιαίτερος ὅτι ἐλάχιστοι σχετικῶς ὀγκόλιθοι τοῦ ἀρχικοῦ Ἐνατολικοῦ σκέλους ἀφέθησαν εἰς τὴν θέσιν των. Εἶναι προφανὲς ὅτι κατὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἀνατολικῆς ἐπεκτάσεως τὸ σκέλος ἐκεῖνο ἐκρημίσθη καὶ οἱ λίθοι του ἴσως ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὸ νέον τεῖχος. Τοῦτο δὲ ἐγένετο, μολονότι βραδύτερον ἐπεβλήθη ἰδρυσις νέου ἀναλημματικοῦ τοῖχου διὰ τὴν προφυλάξῃ τὴν εἴσοδον τῆς ὑπογείου κρήνης, ἡ ὁποία θὰ προεφυλάσσετο ἐὰν ἐχρησιμοποιοῦντο μέρος τοῦλάχιστον τοῦ ἀρχικοῦ ἀνατολικοῦ σκέλους δι' ἀναλημματικούς σκοπούς. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ πρὸς τὸν Χάβον σκέλος τοῦ ἀρχικοῦ Βορείου Κυκλωπείου τείχους ἐκρημίσθη, ὅτε ἰδρῦετο ἡ Πύλη τῶν Λεόντων καὶ ἡ πρὸς Νότον ἐπέκτασις τοῦ Κυκλωπείου τείχους, μολονότι ἀργότερον ἐπεβλήθη ἡ οἰκοδομὴ ἀναλημματικοῦ τοῖχου διὰ τὴν προφυλάξῃ τὴν ἐσωτερικὴν αὐλὴν τῆς Πύλης¹.

Ἡ ἔρευνα τοῦ δρομίσκου τῆς Βορείου Πυλίδος καὶ ἡ προσπάθεια τῆς ἐξακριβώσεως τῆς ἐσωτερικῆς γραμμῆς τοῦ Βορείου Κυκλωπείου τείχους ἐβοήθησεν εἰς τὴν εὐτυχῆ ἀποκάλυψιν μνημειώδους, διὰ τὴν ἐποχὴν, κλίμακος εἰς τὴν βορείαν κλιτὸν τοῦ λόφου τῶν Μυκηναῶν. Κεῖται ἀκριβῶς κάτωθεν τοῦ δωματίου, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ WACE τὸ 1939 ἀνεκάλυψε τὸ ἐξ ἐλεφαντοστοῦ σύμπλεγμα δύο γυναικῶν καὶ παιδίου² καὶ ἦτο τεθαμμένη ὑπὸ τὰ χῶματα τὰ ἀπορριφθέντα ἀπὸ τὴν σκαφὴν ἐκείνην. Τὸ μέσον πλάτος τῆς κλίμακος ἀνέρχεται εἰς 2 μ. Διεσώθησαν ἕξ βαθμίδες αὐτῆς (πίν. 123β) ἐπιτρέπουσαι τὴν ἀναπάραστασιν της τῇ βοηθείᾳ καὶ τῶν ἰχνῶν, τὰ ὁποῖα ἀφῆκαν εἰς τοὺς περικλείοντας τὴν κλίμακα βράχους οἱ διάφοροι ἀναλημματικοὶ τοῖχοι. Οἱ τοῖχοι ἐκεῖνοι ἐβάσταζον τεχνητὰ ἄνθηρα, διὰ τῶν ὁποίων ἡ κλιμαξὴ ἔφθανε τὸ πρὸς τὰ ἄνω τέρμα της. Δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἀποκαλυφθεῖσα κλιμαξὴ ἀποτελεῖ τὴν πρὸς τὸ ἀνάκτορον ἀρχικὴν ἄνοδον καὶ ὅτι εἶχε παραμείνει ἐν χρήσει, τροποποιουμένη κατὰ καιροῦς, μέχρι τοῦ τέλους τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς. Δυστυχῶς, λόγῳ τῆς μεγάλης κλίσεως τῆς κλιτύος, ἐλαχίστη ἀδιατάρακτος ἐπίχωσις εἶχε παραμείνει καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐλάχιστα ὄστρακα

¹ Ἡ μὴ διατήρησις τοῦ ἀρχαιοτέρου σκέλους μετὰ τὴν ἀντικατάστασιν του ὑπὸ τῆς δυτικῆς ἐπεκτάσεως ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν ἀποδείξῃ τὸ ἀδύνατον τῆς ὑποθέσεως τοῦ ΤΣΟΥΝΤΑ καὶ τῆς ἰδικῆς μου.

² A. WACE, JHS 59, 1939, σ. 210, Mycenae, σ. 83-84 καὶ εἰκ. 101-102.

διεσώθησαν. 'Η κλιμαξ βαίνει πρὸς τὰ ΒΑ. μέχρι τῆς διασωθείσης ἕκτης βαθμίδος καὶ κατόπιν στρέφεται πρὸς Δυσμὰς κατ' ὀρθὴν γωνίαν καὶ κατὰ τυπικὸν μυκηναϊκὸν τρόπον. 'Απὸ τοῦ ἄνω ἄκρου τῆς ἀρχίζει δρομίσκος, τὰ ἀναλήμματα τοῦ ὁποίου διασώζονται· ὁ δρομίσκος οὗτος προφανῶς ἔφερε πρὸς τὴν ΒΔ. αὐλὴν καὶ εἴσοδον τοῦ ἀνακτόρου.

Διεκρίναμεν τρεῖς τοῦλάχιστον οἰκοδομικὰς περιόδους, ἡ δευτέρα τῶν ὁποίων ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους τῆς κατασκευῆς τῆς Βορείου Πυλίδος· ἀπὸ τῆς Πυλίδος ἐκείνης ἔφερε πρὸς τὴν κλίμακα, τροποποιηθεῖσαν διὰ τοῦτο, δρόμος πλάτους 4.70 μ., ὁ ὁποῖος ἔβαινε κατὰ μῆκος τοῦ Βορείου Κυκλωπέου τείχους. Περὶ τὴν κλίμακα φαίνεται ὅτι εἶχε δημιουργηθῆ μνημειῶδες συγκρότημα ἀνδῆρων, οἱ ἀναλημματικοὶ τοῖχοι τῶν ὁποίων σώζονται ἐν μέρει καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἔρευνα καὶ μελέτη καθίσταται ἀπαραίτητος. Δυστυχῶς ἡ πρὸς Δυσμὰς τῆς κλίμακος ἐρευνητέα ἔκτασις καλύπτεται ἀπὸ τὰ χώματα προγενεστέρων σκαφῶν. Παρὰ τὴν βᾶσιν τῆς κλίμακος καὶ μεταξὺ δύο ὀγκολίθων διασωθέντος ἀναλημματικοῦ τοίχου, ὁ ὁποῖος ἴσως ὑπεβάσταζε δρόμον, εὐρέθη «θησαυρὸς» χαλκῶν ἀντικειμένων (πίν. 124β), τεθέντων ἐκεῖ κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐπιδρομῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὀφείλεται ἡ πρώτη μεγάλη καταστροφή τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηναίων. Μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων τούτων καταλέγονται 3 μικρὰ ξίφη, ἐν τῶν ὁποίων ἔχει καλῶς διατηρουμένην λαβὴν πεποικιλμένην δι' ἐλεφαντοστοῦ, 2 μάχαιραι, 4 μνηοειδῆ μαχαίριδια, 4 χαλκοῖ πελέκει, 1 λόγχη, 1 πλατεῖα σμίλη, τεμάχιον χρυσοῦ σύρματος καὶ τεμάχιον χαλκοῦ ταλάντου.

'Η ἐξέτασις τῶν κλιτύων τοῦ Μυκηναϊκοῦ λόφου καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τῶν τειχῶν ἀπέδωκεν ἀκόμη δύο ἐνδιαφερούσας ἐνδείξεις. 'Η μία ἀναφέρεται εἰς τμῆμα Κυκλωπέου ἀναλημματικοῦ τοίχου διακρινομένου ἔξω τῆς ἀκροπόλεως καὶ μεταξὺ τοῦ Δυτικοῦ τῆς τείχους καὶ τοῦ λεγομένου τάφου τοῦ Αἰγίσθου. 'Ο τοῖχος αὐτὸς δύναται νὰ θεωρηθῆ μόνον ὡς ἀνάλημμα δρόμου ἀρχαιότερου τοῦ τείχους, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ταυτίσωμεν πρὸς τὸ τμῆμα τοῦ μυκηναϊκοῦ δρόμου, τοῦ ἀποκαλυφθέντος ἀνωθεν τῆς διασωζομένης ἐπιφανείας τῆς ἐπικλινούσας πρὸς τὸ ἀνάκτορον ἀνόδου (τοῦ Ramp) (πίν. 124α). 'Η παρουσία ἰχνῶν λαξεύσεως τῶν βράχων περὶ τὰ 15 μ. πρὸς τὰ ΝΔ. τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς ἐπικλινούσας ἀνόδου ἀποτελεῖ τὴν ἄλλην ἐνδειξιν. Τὰ ἰχνη αὐτὰ εὐρίσκονται εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ ὑποτιθεμένου ἀρχικοῦ Δυτικοῦ Κυκλωπέου τείχους.

'Η περιοχὴ τῆς ἀρχαιότερας πύλης, ἡ παρὰ τὸ σκάμμα τοῦ SCHLIEMANN καὶ τῆς δεξαμενῆς περιοχὴ τοῦ Ramp καὶ ἡ περὶ τὴν νέαν κλίμακα περιοχὴ θὰ ἀποτελέσουν τὸ θέμα τῆς προσεχοῦς ἀνασκαφῆς μας. 'Η ἀνεύρεσις τῆς κλίμακος ἐνισχύει τὴν παράκλησιν, τὴν ὁποίαν διετύπωσα ἤδη, διὰ μίαν προσεκτικὴν καὶ λεπτομερειακὴν ἔρευναν ὀλοκλήρου τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηναίων.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ε. ΜΥΛΩΝΑΣ

«Γέμισμα» Βορείου Κυκλωπείου τείχους.

β. Θεμέλια τῆς ἀνατολικῆς πλευρῆς τοῦ πύργου τῆς Πύλης τῶν Λεόντων.

α. Οἱ ὑπὸ τὴν ἐπιπέδω ἄνοδον (Ramp) εὑρεθέντες ἀρχαιότεροι δρόμοι Β καὶ Γ. Α ὀγκώδεις «γαμίσματα» τοῦ Ramp.

α. Καμπή προς Ἀνατολὰς τοῦ Βορείου Κυκλωπέου τείχους.

β. Κλίμαξ. Κυρία καὶ πρώτη ἔγδοδος πρὸς τὸ ἀνάκτορον.

α. Ἀποψις τοῦ λόφου τῶν Μυκηνῶν ἀπὸ Δ., ὡς ἔχει σήμερον. **A** θέσις ἀναλημματικοῦ τοίχου. **B** πιθανὴ πρὸς τὴν κλίμακα ἀνάβασις.

β. «Θησαυρός» χαλκῶν ἀντικειμένων.